

ПРОБЛЕМАТИКА ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ БЮДЖЕТІВ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Важливу роль у становленні та зміцненні місцевого самоврядування в Європі відіграє підписана у жовтні 1985 р. країнами – учасницями Ради Європи Європейська хартія. Провідне місце в хартії займають питання фінансового забезпечення функціонування місцевого самоврядування, тому що жодні права та автономія місцевих органів не можуть бути реалізовані ефективно і повною мірою, якщо не будуть забезпечені реальними, чітко визначеними стабільними джерелами фінансових ресурсів. Даний документ визначає основні принципи системи формування доходів місцевих бюджетів, зокрема: право органів місцевого самоврядування на власні фінансові ресурси, якими вони можуть вільно розпоряджатися в межах своїх повноважень; відповідність обсягу фінансових ресурсів функціям місцевої влади; формування частини фінансових ресурсів за рахунок місцевих податків та зборів, розміри яких встановлюють органи місцевої влади [1].

Не зважаючи на те, що Україна ратифікувала Хартію ще у далекому 1996 р., протягом тривалого часу норми даного документа по суті ігнорувалися. Тільки в 2014 р. в Україні зрештою стартує реформа децентралізації. Її метою визначено формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади для створення і підтримки повноцінного життєвого середовища для громадян, надання високоякісних та доступних публічних послуг, становлення інститутів прямого народовладдя, узгодження інтересів держави та територіальних громад [2].

Найбільш суттєві зміни, яких зазнала процедура формування доходів бюджетів місцевого самоврядування у зв'язку із започаткуванням реформи децентралізації та причини зростання дохідної частини бюджетів територіальних громад, насамперед громад сіл, селищ, міст районного значення пов'язані з:

а) переданням переважної частини коштів з районних бюджетів бюджетам таких новоутворених територіальних громад. Так, протягом 2015-2020 рр. суттєві преференції отримали бюджети територіальних громад, які об'єдналися відповідно до норм Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [3]. Наведемо тільки один приклад. Такі громади з моменту їх утворення набули право на зарахування до доходів їхніх бюджетів 60 % податку на доходи фізичних осіб (до такого об'єднання надходження від цього податку оминало їхні бюджети). На початок 2021 р. внаслідок адміністративно-територіальної реформи в Україні ліквідовано 488 районів і на їх базі створено 133 райони з новими межами та складом міст, селищ та сіл, які до них увійшли. Відповідно, замість 488 районних бюджетів віднині формується тільки 133 із суттєво зменшеною дохідною базою у зв'язку з передачею лівової частки ресурсів таких бюджетів до територіальних громад [4]. З 2021 р. в Україні замість близько 10 тисяч бюджетів місцевого самоврядування функціонує 1725 територіальних громад [5].

б) переведенням бюджетів громад на прямі відносини з Державним бюджетом України у частині проведення фінансового вирівнювання податкоспроможності територій (отримання базової дотації чи передання центральному бюджету реверсної дотації), отримання основних трансфертів (медичної (до 2020 р. включно) та освітньої субвенцій, субвенції на фінансове забезпечення будівництва, реконструкції, ремонту і утримання автомобільних доріг загального користування місцевого значення, вулиць і

доріг комунальної власності у населених пунктах тощо) [6];

в) надання можливості новоутвореним громадам отримати субвенції з державного бюджету на формування відповідної інфраструктури згідно з планом соціально-економічного розвитку відповідної територіальної громади;

г) переглядом складу місцевих податків і зборів, їх ставок та об'єктів оподаткування. З 2015 р. до складу місцевих податків входять: 1) податок на майно, який включає податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки; транспортний податок; плату за землю; 2) єдиний податок для осіб, які обрали спрощені системи оподаткування. Місцеві ради мають право запровадити такі місцеві збори: за місця для паркування транспортних засобів і туристичний збір. Абсолютно новими для бюджетів місцевого самоврядування стали податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки та транспортний податок, надходження від яких мали забезпечити зростання доходів місцевих бюджетів. Зазначені зміни обумовили суттєве зростання частки місцевих податків і зборів у доходах місцевих бюджетів, посилили їхню самостійність [7, 8];

д) розширенням переліку складу надходжень територіальних громад з включенням до нього, зокрема, плати за надання адміністративних послуг, державного мита; запровадження з 2015 р. акцизного податку з реалізованого суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю підакцизних товарів, частини акцизного податку з виробленого в Україні та з ввезеного на митну територію України пального тощо [6].

Доходи бюджетів територіальних громад необхідні для забезпечення життєдіяльності таких громад, виступають матеріальною і фінансовою основою існування сіл, селищ, міст та їх об'єднань. Внаслідок реформи децентралізації територіальні громади отримали нові джерела доходів, які мають забезпечити належне виконання громадами своїх видаткових повноважень, створення і підтримку повноцінного життєвого середовища для громадян, надання високоякісних та доступних публічних послуг.

Список використаних джерел:

1. Європейська хартія місцевого самоврядування. Офіційний переклад. Верховна Рада України. 2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036.
2. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р. Верховна Рада України. 2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>.
3. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України № 157-VIII від 5 лютого 2015 р. Верховна Рада України. 2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.
4. Про утворення та ліквідацію районів: Постанова Верховної ради України від 17 липня 2020 р. № 807-IX. Верховна Рада України. 2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-20>.
5. Офіційний сайт Верховної Ради України. Верховна Рада України. 2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
6. Бюджетний кодекс України: Закон України № 2456-VI від 8 липня 2010 р. Верховна Рада України. 2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
7. Податковий кодекс України: Закон України № 2755-VI від 2 грудня 2010 р. Верховна Рада України. 2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
8. Юшко С.В. Доходи бюджету: оцінка стану та перспектив формування: монографія. Харків: ХНЕУ ім. С.Кузнеця, 2017. 190 с.